

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науковий керівник: А.М. Богуш // Дошкільне виховання”, 2013. – № 7. – С. 4-23.
2. Долинна О. Особливості роботи з дітьми, охопленими різними формами здобуття дошкільної освіти / О. Долинна, О. Низковська // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2009. – № 3. – С. 31-38.
3. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: монографія / Л.В. Макаренко. – Донецьк: ЛАНДОН–ХХІ, 2011. – 211 с.
4. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред. Г.С. Тарасенко. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – 320 с.
5. Шевчук А. Розвиток дошкільнят в музично-руховій діяльності: Навч.-метод. забезпечення програми “Дитина” / Антоніна Шевчук. – К.: Вид. дім “Шкіл. Світ”: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

The requirements to organization of the theatrical activity which are represented in the Base Component of Pre-School Education in modern preschool establishment are examined in the article.

Key words: *Base Component of Pre-School Education, competence, theatrical activity, children of senior pre-school age, model of the program “Hello, theater!”.*

УДК 378.14
ББК 74.04

Наталія Малиновська

ІННОВАЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито суть та необхідність проектування навчального процесу для підвищення професійного рівня студентів та визначено сутність і ознаки інноваційних педагогічних технологій як об'єкта проектування.

Ключові слова: *проектування, педагогічна технологія, інновація, аксіоматичне моделювання, педагогічна праксіологія, інформаційно-комп'ютерні технології.*

Державна політика України у сфері реформування вищої освіти передбачає всебічний розвиток та впровадження інноваційних технологій навчання, що відповідає ідеям інтеграції вищої освіти України до єдиного європейського та всесвітнього простору освіти. Євроінтеграція створює досить сприятливі умови для розвитку науки та освіти, але при цьому ставляться питання як про найшвидшу перебудову всіх ланок соціально-економічного життя в напрямі інтеграції до європейської та світової спільноти, так і про перехід від адаптаційного навчання до особистісно-орієнтованого (В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, В.Ю. Биков, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійник, І.Ф. Прокопенко, О.Г. Романовський, Д.В. Табачник, Л.Л. Товажнянський, К. Чеботарьов та ін.).

Сучасні проблеми у педагогічній теорії і практиці часто вирішуються шляхом створення і залучення до освітнього процесу інноваційних технологій та систем. Це, у свою чергу, потребує ретельного проектування, що виявляється не тільки у попередньому плануванні майбутніх змін, але й у передбаченні їх значення, можливого впливу та наслідків для безпосередніх учасників освітнього процесу. Згадана особливість виводить проблему проектування на одне з чільних місць у педагогічній науці. Тому в останні десятиліття у педагогіці сформувався й інтенсивно розвивається новий напрям – педагогічне проектування.

Тенденції розвитку сучасної педагогічної науки спонукають до детального аналізу і творчого переосмислення здобутків учених у галузі педагогічного проектування та оптимального використання освітніх інновацій у системі підготовки майбутніх фахівців. Окрім того, поряд із ґрунтовними розробками вчених, залишається неохопленою низка питань, пов'язаних із дидактичними засадами впровадження педагогічного проектування у навчальний процес. Сьогодні назріла необхідність створення цілісної моделі проектування навчального процесу, що відображає сучасні підходи й інноваційні тенденції у розвитку освіти України.

Нормативно-правова база: закони України “Про освіту” [3], “Про вищу освіту” [2], “Про загальну середню освіту”, “Про інноваційну діяльність”, “Про інтелектуальну власність”, положення Міністерства освіти і науки України “Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, постанови Верховної Ради України “Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України”.

Перш ніж розглянути сутнісні ознаки інноваційного проектування, уточнимо ключові поняття “інновація”, “проектування” та “педагогічне проектування”.

Слово інновація має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчального процесу. Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес – це “цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів” (І. Дичківська). У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і засоби.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання навчання.

Поняття проектування походить від латинського *projectus* – “кинутий вперед”. У більшості словників проект трактується як план, задум чого-небудь, що станеться в майбутньому. Якщо виходити з визначення, що подається у словнику професійної освіти, то проектування – це створення проекту-прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта (стану).

Сам термін “педагогічне проектування” ввів у вітчизняний науковий обіг А. Макаренко. Цю наукову категорію він пропонував використовували лише до виховного процесу. Зокрема, автор зазначав, що “педагогічне проектування – це необхідний початковий момент в організації виховного процесу. Як не можна без проекту побудувати будинок, так не можна і виховати потрібних людей, не маючи уявлення про те, які якості їм повинні бути притаманні. Лише через проектування можна включити виховні цілі в організації об'єктивного процесу виховання дітей” [4, с. 68]. Як бачимо, на сьогодні, поняття “педагогічне проектування” актуальне і

для навчального процесу. Процеси проектування, впровадження й оцінки ефективності нових освітньо-виховних технологій є предметом вивчення педагогічної практиології (грец. “*praktikos*” – діяльний, активний і *logos* – вчення).

Досліджуючи питання проектування навчального процесу як педагогічної проблеми, можна виокремити два найбільш відомі підходи. Перший із них пов’язується з так званим розгорнутим перспективним плануванням, що передбачає складання календарного плану на довготривалий строк або планування системи занять із теми, підбір завдань, самостійних, контрольних робіт, засобів наочності. Другий підхід запропонований В. Монаховим [5] і пов’язаний із власне проектуванням навчального процесу (а не плануванням). Сутність цього підходу полягає в попередньому аксіоматичному моделюванні навчального процесу у вигляді групи аксіом, що включає: аксіоми параметризації навчального процесу, аксіоми цілісності та циклічності навчального процесу; аксіоми технологізації інформаційної моделі навчального процесу. В. Монахов уперше побудував інформаційну модель навчального процесу, що включає п’ять основних параметрів. Кожен із цих параметрів представляє певну інформацію про навчальний процес, надаючи його завершений опис.

Проектування навчального процесу – це важливий компонент професійної діяльності викладача, який включає педагогічні дії, що ґрунтуються на усвідомленні мети діяльності, способів, прийомів, методів і форм їх здійснення. Реалізація компонентів системи проектування забезпечить оптимальну організацію взаємодії учасників навчального процесу, зробить його регульованим і конкретизованим.

На зв’язок педагогічного проектування з інноваціями звертається увага в працях О. Заїр-Бек, В. Давидової, Н. Дука, О. Саранова, В. Докучаєвої та ін. Учені процес проектування розглядають як певний вид творчої діяльності, яка у своєму розвитку пов’язується з дослідженням, прогнозуванням, моделюванням, програмуванням, соціальним управлінням; як творча побудова й реалізація педагогічних ідей, метою яких є перетворення та вдосконалення освітньої системи; як інноваційна педагогічна діяльність окремого педагога або цілого колективу, що відтворюється в їх педагогічних поглядах стосовно навчально-виховного процесу; як феномен, що виник у процесі взаємодії нових тенденцій у педагогічній теорії та інноваційній педагогічній практиці [6; 7; 8; 9]

Розглянемо структуру проектування навчального процесу.

I. Підготовчий етап проектування:

- формування аналітичних умінь для аналізу та обґрунтування актуальності визначених проблем;
- уміння діагностувати стан об’єкту проектування;
- формування наукового підходу у вирішенні поставлених задач;
- чітке розуміння взаємозв’язку аналізу проблеми, що вирішується з висунутими концептуальними ідеями;

II. Етап конструювання та реалізації проекту:

- чітке уявлення моделі об’єкта, що проектується, з реалістичним конструюванням процесу проектування;
- навички правильної побудови шляхів здійснення даного проекту та визначення етапів реалізації концепції;
- визначення системоутворюючого фактору в процесі проектування;
- зв’язок проекту з шкільними програмами та іншими системами різного рівня;
- врахування особливостей об’єкта проектування;

III. Завершальний (результативний) етап:

- формування навичок моніторингу процесу проектування;
- висунення адекватних критеріїв оцінювання процесу проектування;
- визначення проблемних сторін проекту;
- формування навичок правильного оформлення результатів проектування;
- внесення доповнень та змін до проекту.

Процес проектування складається з низки послідовно виконуваних дій та операцій, що відтворюють зміст та структуру інноваційної педагогічної діяльності: діагностування, цілепокладання, прогнозування, моделювання, створення концепції проекту, формування умов та засобів його організації, реалізація проекту, моніторинг процесу реалізації, оцінювання та аналіз результатів, внесення змін, оформлення та опис процесу і результатів проектування інноваційної педагогічної системи.

Ознаками інноваційного проектування навчального процесу є:

1. Концептуальність (опора на конкретну наукову концепцію або систему уявлень).
2. Інноваційність (створення, сприйняття, освоєння і оцінювання нововведень; упровадження та розповсюдження педагогічних інновацій).
3. Проектованість (гарантоване досягнення цілей; проектування навчально-виховного процесу, його алгоритмізація).
4. Системність (наявність ознак системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх його складових, цілісність).
5. Керованість (наявність цілепокладання, можливість постійного зворотного зв'язку; поетапність діагностики; корекція результатів).
6. Ефективність (ефективність за результатами та оптимальність за затратами, гарантованість досягнення визначеного стандарту навчання).
7. Можливість відтворення (можливість використання інноваційної технології в інших однотипних навчальних закладах) [10].

Щоб визначити, чи відноситься будь-яка технологія проектування до інноваційної, необхідно виокремити в ній головну ідею, спрямовану на розвиток освіти і визначити рівень її новизни. Якщо ідея покладена в основу освітньої технології є абсолютно новою для значної кількості професіоналів у даній галузі наукових знань (або дещо модернізованою), актуальною й перспективною, то технологія, розроблена на її основі є інноваційною освітньою технологією.

Розробка і реалізація інноваційної педагогічної технології проектування активізує діяльність дослідників і практиків в аспекті пошуку найбільш ефективних форм, засобів і методів підвищення результативності діяльності. Це припускає використання новітніх досягнень науки і практики з метою виключення невиправданих витрат часу і ресурсів; прогнозування і проектування діяльності того, хто навчає, і тих, кого навчають, з метою запобігання її корекції по ходу виконання; використання засобів інформаційних технологій.

Інформаційно-комп'ютерні технології: це технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу “людина – машина” за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо).

З-поміж різноманітних підходів до реалізації проектних технологій в освітньому процесі особливо перспективним видається інформаційно-технологічний. Розкриття закономірностей навчання, розуміння взаємозв'язків між

навчанням та розвитком особистості, бурхливий прогрес в галузі розвитку комп'ютерної техніки та очевидні перспективи її використання у педагогічному процесі та в управлінні ним – все це вплинуло на впровадження комп'ютерних технологій в освіті. Переваги комп'ютерного навчання виявляються в тому, що комп'ютер, оснащений спеціальними програмами, можна пристосувати для розв'язання майже всіх дидактичних задач.

Особливість сучасної освіти полягає в тому, що на практиці різні технології можуть активно і дуже результативно поєднуватися.

Отже проектування навчального процесу – це важливий компонент професійної діяльності викладача, який включає педагогічні дії, що ґрунтуються на усвідомленні мети діяльності, способів, прийомів, методів і форм їх здійснення. Та у процесі вивчення означеного кола питань встановлено, що сьогодні ведеться активна розробка педагогічного проектування, яка пов'язана з потребами сучасного ринку праці у сфері підготовки професіоналів згідно з міжнародними вимогами до якісної підготовки фахівців як основи професіоналізму ще під час навчання, а також зі структурно-змістовної реформою вищої освіти в Україні. Навчання має двосторонній характер і вимагає тісної взаємодії між викладачами та курсантами на всіх етапах навчальної роботи, починаючи з постановки цілей і завершуючи оцінюванням. Саме проектування посідає центральне місце у методиці організації навчального процесу. При інноваційному підході до проектування навчання освіта стає особистісно-значущою діяльністю.

1. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі // Управління освітою. 2001. – №3. – С. 18–24.
2. Закон України “Про вищу освіту” №1187–2 від 21.01.2013.
3. Закон України “Про освіту” №1060–ХІІ, із змінами від 11 червня 2008р.
4. Козлов, И. Педагогический опыт А. Макаренко / И. Козлов. – М. : Просвещение, 1987. – 68 с.
5. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса : монография / В. М. Монахов. – Волгоград : Перемена, 1995. – 152 с.
6. Докучаева В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: Монографія. – Луганськ, 2005. – 299 с.
7. Заир-Бек Е. С. Теоретические основы обучения педагогическому проектированию: Автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / СПб., 1995. – 48 с.
8. Дука Н. А. Педагогическое проектирование как условие подготовки будущего учителя к инновационной деятельности: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Омский госуд. пед. ун-т.– Омск, 1999. – 26 с.
9. Саранов А. М. Инновационный процесс как фактор саморазвития современной школы: методология, теория, практика: Монография. – Волгоград: Перемена, 2000. – 259 с.
10. Шапран О.І. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: [монографія] / Шапран О.І., Доброскок І.І., Коцур В.П., Нікітчина С.О. – Переяслав-Хмельницький, Видавництво С.В Карпук, 2008. – 285 с. – ISBN 978-966-8906-23-7

The article deals with the nature and necessity of designing the learning process to improve the professional skills of students and the essence and characteristics of innovative educational technologies as an object of design are defined.

Key words: *design, educational technology, innovation, axiomatic design, teaching praxeology, information and computer technologies.*